
JEAN-MARIE MULLER

ENTRAR EN L'ÈPOCA DE LA NOVIOLÈNCIA

Prefaci d'Stéphane Hessel

INSTITUT
CATALÀ
INTERNACIONAL

PER LA PAU

#13

Aquest llibre ha estat editat en PDF i ePub seguint criteris de sostenibilitat.

Els llibres de la col·lecció «Eines de Pau, Seguretat i Justícia» volen ser, sobretot, un suport útil per a les persones que, amb diferents graus d'implicació, se senten compromeses amb el treball per la pau. Amb aquesta col·lecció volem posar a l'abast del públic llibres curts, clars i pràctics, llibres que proporcionin tant una visió crítica de les relacions internacionals i els conflictes en el món actual com orientacions i guies per a l'activisme en favor de la pau i la justícia; tot un repte que esperem assolir posant a mans dels lectors i les lectores les traduccions d'obres de reconeguda qualitat i també de producció pròpia.

Aquesta col·lecció està codirigida per: Tica Font, Rafael Grasa i Elena Grau.

© Jean-Marie Muller, 2011

© Institut Català Internacional per la Pau, 2015

© Traducció: Maria Llopis Freixas

Títol original: *Entrer dans l'age de la non-violence*

Autor: Jean-Marie Muller

Traductora: Maria Llopis Freixas

Disseny gràfic: Arianne Faber

Realització editorial: l'ini zero edicions

Col·lecció «Eines de Pau, Seguretat i Justícia»

Institut Català Internacional per la Pau

Gran Via, 658

08002 Barcelona

www.icip.cat

Aquesta obra està sota una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 Espanya de Creative Commons. Per veure'n una còpia visiteu <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/>. Es permet la còpia, distribució i reproducció d'aquesta obra sempre que sigui sense ànim de lucre, se n'acrediti l'autoria i es mantingui la nota de llicència.

Membre fundador del Moviment per una Alternativa Noviolenta (MAN), **Jean-Marie Muller** és director d'estudis a l'Institut de Recerca sobre la Resolució Noviolenta dels Conflictes (IRNC).

Filòsof i escriptor, és autor de nombroses obres de referència sobre la noviolència, moltes de les quals s'han traduït i publicat fora del seu país. El 1984, el seu llibre *Stratégie de l'action non-violente* es va publicar en la clandestinitat a Polònia, on va inspirar el moviment de resistència que es va aplegar al voltant del sindicat Solidarnosc.

Conferenciant i formador, recorre el món com a convidat de diversos moviments en defensa dels drets de l'home.

SUMARI

Prefaci: El futur pertany a la noviolència, d'Stéphane Hessel	8	9. De la ipseïtat i de l'alteritat de l'home i de la dona	46
1. La violència no és la solució, sinó el problema	10	10. Cap a una cultura de la noviolència	50
L'espectacle de la violència	11	Aprendre la llengua de la noviolència	52
2. Dir «no»!	14	11. De la pau amb un mateix	56
Elogi de la desobediència civil	16	Reconciliar la bondat i la lluita	59
3. «Fan bona cara els noviolents!»	18	12. Escoltar la violència	62
L'assassinat és una cosa pròpia de l'home	19	L'educació de la noviolència	65
El respecte degut a l'animal	20	13. Destruir murs i construir ponts	68
4. L'home no és violent per naturalesa, sinó per llibertat	22	Preferir el risc de la noviolència	69
Desconstruir les doctrines de la violència legítima	24	14. Rebutjar les nostres semblances	72
5. Buscar la coherència entre els mitjans i la finalitat	28	Ruptura i fidelitat	73
La impossibilitat de la noviolència absoluta	29	15. Triar el paradigma de la noviolència	76
6. Desarmar els déus	32	Veure l'evidència de la noviolència	78
7. Davant del que és irreparable	36	Del mateix autor	80
Davant del terrorisme	37		
La pena de mort és un assassinat	39		
Pietat per als «homes»!	39		
8. Deslegitimar l'arma nuclear	42		
El risc nuclear civil	44		
L'imperatiu ecològic	45		

La noviolència és la llei de l'espècie humana de la mateixa manera que la violència és la de l'espècie animal. [...] La dignitat de l'home li exigeix obediència a una llei superior, a la força de l'esperit.

GANDHI

Prefaci

El futur pertany a la noviolència

La primera vegada que vaig poder parlar amb Jean-Marie Muller va ser a l'octubre del 1993, arran d'una taula rodona que jo moderava per impulsar un diàleg entre premis Nobel de la Pau i responsables d'organitzacions no governamentals. Més endavant, vam tenir altres ocasions per conèixer-nos millor. Fundador del Moviment per una Alternativa Noviolenta, la seva reflexió sobre la noviolència arrela en nombroses accions en les quals ha participat en favor de la justícia i de la pau, tant a França com fora del país. En aquest escrit, subratlla amb insistència la urgència de trencar amb la ideologia de «la violència necessària, legítima i honorable» que, al seu parer, és la base estructural dominant de les nostres societats. Alhora, ens convida a bastir una filosofia de la noviolència que sigui «la pedra angular d'una cultura de la noviolència». Estic profundament d'acord amb la idea que, davant els reptes als quals ens enfrontem en aquest inici del segle XXI, és urgent «replantejar-se la violència alhora com a ideologia i com a estratègia, per tal de considerar la noviolència alhora com a filosofia i com a estratègia».

El que caracteritza, sobretot, el pensament de Jean-Marie Muller –i en aquest aspecte és particularment convincent– és que vol conjugar en un mateix punt la saviesa de la noviolència com la petició d'un sentit a la història i l'estratègia de l'acció noviolenta com la cerca d'una eficàcia en la història. Lluny dels malentesos i els contrasentits que encara dominen en la nostra societat respecte a aquest tema, expressa amb força la seva convicció que «la justificació decisiva» de la noviolència és que «permet

reconciliar l'exigència moral i el realisme polític». En oposició al moralisme fàcil, l'exigència ètica de la noviolència convida a tothom a assumir les seves responsabilitats en els riscos de l'acció. La noviolència és una manera d'actuar: «És la manera bona d'actuar».

La noviolència que ell mateix lloa no treu crèdit al conflicte ni a la lluita, ben al contrari, els rehabilita com a moments necessaris per combatre la injustícia i restablir el dret. Ja que, com destaca de manera molt encertada, el no de la noviolència és en realitat «un no d'indignació», però sobretot és «un no de resistència». En un primer moment, l'acció noviolenta pretén convèncer l'adversari amb mitjans de persuasió, però, si cal, en un segon moment, intenta obligar-l'hi a través de l'adopció de mitjans d'acció directa que posa a la nostra disposició, des de la simple manifestació fins a la desobediència civil.

Amb raó, l'autor denuncia la il·lusió dels qui volen cercar «la pau en si mateixos» en un exercici solitari, lluny dels conflictes que divideixen i oposen els homes. «La pau –afirma– és una dinàmica que s'inscriu al cor de les relacions de l'home amb l'altre home. La pau és obertura a l'alteritat. És així perquè és una prova de l'ésser. Però és a través d'aquesta prova que l'home aconsegueix la seva humanitat».

Jean-Marie Muller no creu il·lusòriament que la noviolència ens promet una mena d'edat d'or. «No sols la història continuarà –escriu amb lucidesa–, sinó que continuarà sent una tragèdia. [...] El desig de violència no serà eradicat del cor dels homes, però ja no hi serà cultivat». I entenem prou bé que aquesta perspectiva ja pot aportar uns canvis molt saludables per al nostre futur. La violència no és una fatalitat i cal que les joves generacions «inventin totes les formes possibles de la noviolència».

STÉPHANE HESSEL

1. La violència no és la solució, sinó el problema

Quan fem el balanç de la història del segle xx, sempre destaquem que la unitat de valor que ens permet xifrar-lo és el milió de morts. Per tant, el milió d'assassinats. Tenint en compte aquest balanç, per què negar de manera tan obstinada els fracassos de la violència? Per què es continua pretenent que permet gestionar i regular els conflictes que destrossen la humanitat? Dia rere dia, per ventura la violència no demostra la seva incapacitat per donar una solució humana als inevitables conflictes humans que constitueixen la trama de la nostra existència i de la nostra història? Els realistes s'enganyen quan afirmen que la violència no és una solució satisfactòria, que potser és la pitjor, però que, malgrat tot, és una solució. Una solució necessària.

Aquí és on es produeix el drama: la violència no és una solució. Mai, enlloc, la violència no és la solució. Sempre, arreu, la violència és el problema.

Mai, enlloc, la violència no és un dret de l'home. Sempre, arreu, la violència és un crim contra la humanitat.

Mai, enlloc, la violència no permet la gestió i la regulació dels conflictes que divideixen i oposen els éssers humans, les comunitats, els pobles i les nacions.

Sempre, arreu, crea més hostilitat.

Mai, enlloc, la violència no desfà el nus del conflicte. Sempre, arreu, l'estreny encara més. De vegades el pot tallar, però llavors destrueix el conflicte sense resoldre'l.

Mai, enlloc, la violència no suposa justícia. Sempre, arreu, la violència és una injustícia.

Mai, enlloc, la violència no significa la reconciliació. Sempre, arreu, reforça el ressentiment.

Mai, enlloc, la violència no comporta una victòria de la humanitat. Sempre, arreu, la violència condueix a una desfeta de la humanitat, un drama, una desgràcia, una tragèdia.

Mai, enlloc, l'assassinat no estableix la pau. Sempre, arreu, l'assassinat manté la venjança. De manera indefinida.

Quan un israelià mata un palestí i, de la mateixa manera, quan un palestí mata un israelià, on és el progrés de la justícia? Quan un talibà mata un soldat occidental i, de la mateixa manera, quan un soldat occidental mata un talibà, on és el progrés de la justícia? On és el progrés de la llibertat? On és el dels drets de l'home? On és l'avanç de la civilització? On és el de la pau?

Cadascú pretén que defensa la seva causa. Però matar un home no és defensar una causa, és matar un home.¹ I pervertir qualsevol causa. Per tant, invertim els termes: l'idealisme és creure que la violència és una solució, quan realment és el problema. El realisme ens planteja el repte de tenir la intel·ligència d'inventar una solució no violenta al problema de la violència. Per això, el repte és desmuntar les ideologies de la violència necessària, legítima i honorable que armen els sentiments, les intel·ligències, els braços i els punys. Les ideologies de l'assassinat. Les ideologies de la mort.

L'espectacle de la violència

Dia rere dia, la violència és la primera matèria de l'actualitat. Ella mateixa constitueix l'esdeveniment. Cada vespre, ens convertim en telebadocs. En temps real, mirem a la nostra petita pantalla unes imatges de ferro, de foc i de sang que provenen d'arreu del món.

1. Cf. CASTELLION, Sébastien. *Contre le libelle de Calvin, après la mort de Michel Servet*. Ginebra: Éditions Zoé, p. 161: «Matar un home no és defensar una doctrina, és matar un home».

Ens mostren uns homes que es lliuren al joc mecanitzat de la mort. Sense que gosem reconèixer-ho, ens sentim fascinats per aquestes imatges que se'ns ofereixen d'una manera complaent. En alguna banda, sentim un plaer malvat per la desgràcia d'uns altres que no ens afecta. La majoria de les vegades, protegits de tot risc, ens refugiem en la irresponsabilitat. O bé, prenem partit de manera enèrgica justificant la violència dels uns per la violència dels altres. I ataquem vivament els qui prenen la mateixa opció, però en sentit invers. Tenim bona consciència, però som violents indirectament. Una manera de ser covards. O bé, ens compadim de les víctimes tot alimentant un sentiment d'impotència. Per convèncer-nos que no hi podem fer res, ens aferrem a aquest pensament insignificant que presenta la violència alhora com a lamentable i inevitable.

Hi estem d'acord: el decurs de les coses que es produeixen en el món està farcit d'iniquitats i d'injustícies. Per a la desgràcia dels homes. Tots les coneixem: misèria, fam, exclusions, racisme, discriminacions, violacions, assassinats, totalitarismes, guerres, massacres, genocidis, catàstrofes ecològiques... De tota manera, en les nostres societats privilegiades, els esdeveniments tràgics que surten a la primera plana dels mitjans de comunicació en general només provoquen en nosaltres unes emocions passatgeres i no pas una veritable presa de consciència.

La gran temptació és arraulir-se en el si de la majoria silenciosa en què vivim, plena de comoditat, de resignació, de costum i d'obediència. S'instal·la i preval entre nosaltres un sentiment d'indiferència. Dia rere dia, intentem protegir els nostres interessos i mantenir els nostres plaers. No ens agrada que les coses siguin mesquines en la vida que, dia rere dia, fem cadascun i cadascuna de nosaltres. Hi ha lloc per a les veritables tendreses, les bones amistats, les autèntiques generositats i les grans alegries. També hi ha lloc per a grans desgràcies personals a les quals els i les que n'estan afectats s'enfronten amb coratge i dignitat.

En essència, això no vol pas dir que, davant les coses inacceptables que destrueixen la humanitat, no ens indignem, no ens insurgim, no ens revoltam. Acceptem. Ens resignem. Els mateixos «intel·lectuals»,

que normalment són els que s'encarreguen d'enunciar i ensenyar els valors universals que donen sentit a l'existència i a la història dels homes, duen a terme discursos plans, llisos, sense tenir en compte l'actualitat. És veritat, en general pronuncien unes frases molt boniques, però s'esvaeixen en l'abstracció. Sovint fan una crida als bons sentiments, però no adopten cap forma. Com a màxim, recorden els principis d'una moral convinguda que deixa els esdeveniments indiferents. Els universitaris mantenen tranquil·lament uns discursos acadèmics brillants, però fan gala d'«agafar perspectiva» quan més aviat haurien d'«agafar avançada». Aquests professors destil·len un saber, no ensenyen una saviesa. El dèficit intel·lectual del debat públic queda amplificat pel fet que tendeix a ser monopolitzat pels polítics que, amb la més sincera mala fe, contínuament no fan altra cosa que xerrar per no dir res. A més de tot plegat, la importància desmesurada que els mitjans de comunicació donen als membres de la galàxia *people*, que tenen unes intervencions que encara empobreixen més el debat públic.